

*Ivan Šaško
pomoćni biskup zagrebački*

Uvod i homilija

*u euharistijskome slavlju u Petak Petoga vazmenog tjedna
s molitvenim spomenom na žrtve partizansko-komunističkoga nasilja
u Zagrebu nakon završetka Drugoga svjetskog rata u svibnju 1945.*

*Župna crkva sv. Jeronima u Zagrebu (Maksimir)
Petak 8. svibnja 2026. u 18.30 sati*

Braćo i sestre!

a. U sličnome smo ozračju kao i prijašnjih dviju godina. Vanjski se okvir čini jednakim, ali mi nismo jednaki. Mijenjamo se izvanjski i – što je važnije – mijenjamo se iznutra. U nečemu smo ojačani, u nečemu krhkiji; u nečemu smo puniji nade, u nečemu razočarani; u nečemu naivniji, u nečemu mudriji.

Prošle smo godine ovdje, tijekom slavlja i molitve na istu nakanu, čuli vijest o izabranosti sadašnjega Pape pa je ovaj dan – za nas povijesno i spasenjski tako bremenit – uz spomen na rođenje blaženoga Alojzija Stepinca (prije 128 godina), postao 'Papinim danom' kojim je još snažnije naglašena naša povezanost u otajstvu Crkve po službi Petrova nasljednika. S njime smo u molitvi, osobito na nakanu koju očituje neumornim zalaganjem da u svijetu nad mirom ne prevlada nasilje.

U skladu s Papinim geslom znamo da smo *u Kristu jednome i mi jedno* te da u njemu živimo ljepotu Božje ljubavi od koje nas ništa ne može rastaviti, pa čak ni smrt.

b. U toj vjeri, slaveći otajstvo vječnoga života, molimo i za žrtve partizansko-komunističkoga nasilja u Zagrebu prije osamdeset i jedne godine.

Pritom je vrijedno istaknuti sve koji su ustrajni i postojani u promicanju istine, u objavljivanju dokumenata, u traženju i u brizi za posmrtnu ostatku kao i u čuvanju spomena.

Kolikogod se činilo da je taj trud uzaludan, on je dragocjen, osobito za naraštaje koji stasaju, da imaju uporišta i da ih se ne može zbuniti i smesti.

Neke od tih vrijednih ljudi rado pozdravljam večeras među nama: braću svećenike (župnik vlč. g. Tomislav Petranović; župnik vikar vlč. g. Filip Pranjić, p. Božidar Nagy i o. Ilija Tipurić), sestre redovnice, hrvatske braniteljke; članove: *Hrvatskoga žrtvoslovnog društva, Hrvatskoga društva političkih zatvorenika, Udruge Macelj 1945.*, ujedno zahvaljujući za molitve svih koji nam se pridružuju, posebice braće i sestara povezanih s pomoću prijenosa 'Radija Marije'.

c. Cijeli ovaj tjedan živimo u odjeku Isusovih riječi prošle nedjelje: „Ja sam put, istina i život.“ On nas je raznim životnim putovima svojom milošću doveo u ovo zajedništvo. On nas svjetlom svoga Duha Tješitelja i Branitelja potiče da prepoznamo i svjedočimo istinu. On nas krijepi svojim Tijelom i Krvlju da u smrti ne gledamo kraj nego novi početak, već sada na zemlji kušajući dar vječnosti.

U svemu ne zaboravimo blizinu naše nebeske Majke, Blažene Djevice Marije koja nas svojom poniznošću, poslušnošću Božjoj riječi i pouzdanjem u Božju volju, zagovara i posreduje nam milosti, dijeleći s nama radosti i boli.

Ne znamo koliki su od pogubljenih kojih se sada spominjemo s Isusovim i Marijinim imenom na usnama odvučeni u tamu ljudske mržnje, ali se čvrsto nadamo i u svjetlo nebeske domovine.

d. Gospodinu podajmo hvalu za podnesene žrtve i za svjedočanstva hrabrih ljudi koji su ih nosili u srcu, pamtili mjesta njihova trpljenja te i danas svjedoče o njihovu postojanju, o nepravdi koja vapi do neba i o sigurnosti da Bog svojih ne ostavlja.

I mi svoje živote, kajujući se za grijehе, združimo s Kristovim prinosom i prikažimo ih nebeskomu Ocu, moleći milost oproštenja i mira.

Homilija

Liturgijska čitanja:

Dj 4, 13-21; Ps 57, 8-12; Iv 15, 12-17

1. Slušajući riječi zapisa iz *Djela apostolskih* privukla su me tri naglasaka. Prvi je uznemirenost vjernika u Antiohiji. Radilo se očito o ozbiljnim pitanjima koja se tiču kršćana koji nisu podrijetlom bili Židovi, nego su obraćenici s poganstva. U toj zajednici očito da je bilo potrebno objasniti novost Radosne vijesti i dati smjernice za življenje.

Dakle, došlo je do pomutnje i uznemirenosti; javila se opasnost podjele među samim kršćanima. Radi toga je poslano ozbiljno izaslanstvo u kojemu su bili ljudi sa snagom autoriteta utemeljenoga na trpljenju. Uz sv. Pavla tu su još trojica: Barnaba, Barsaba i Sila, svi opisani kao ljudi „koji su svoje živote izložili za ime Gospodina našega Isusa Krista“.

Oni su više od samoga pisma, ali u pismu se nalazi drugi naglasak koji nam treba postati blizak: „Zaključismo Duh Sveti i mi...“ To je kršćanski način zaključivanja, donošenja odluka, pristupa svim pitanjima koja se tiču zajedništva. Iz

njega proizlazi predivan zaključak: „ne nametati... nikakva tereta osim onoga što je potrebno.“ Kršćanstvo nije nametanje, nego prepoznavanje Božjega Duha u nama i među nama, oslušivanje njegovih poticaja i zauzetost za bitno.

Tada slijedi i treći naglasak: Kada su pročitali pismo, bili su radosni i ohrabreni. Nema li i ovo naše zajedništvo dovoljno poveznica s onim što su živjeli kršćani tada i što žive danas, bez obzira gdje se nalazili? Došli smo pronaći novu snagu i Božji mir.

Među nama su razni svjedoci koji su sebe izložili za Krista; oslanjamo se na darove Duha Svetoga i ohrabreni smo prisutnošću našega Spasitelja koji nas je ne samo nazvao nego i učinio svojim prijateljima.

2. On nam je ostavio zapovijed da ljubimo jedni druge. I ovo naše slavlje dar je Božje ljubavi, neizreciv dar koji povezuje prolaznost i vječnost, spomen i nadu.

Isusove su riječi, baš kao i u Pismu apostola, pune ohrabrenja i radosti. To što nam govori odiše božanskim životom i uskrsnim obratom: spominje zapovijed, ali ju veže uz ljubav; spominje sluge, ali daruje prijateljstvo; ne oduzima važnost našim djelima, ali ističe da nas je on izabrao; zna da možemo donijeti rod, ali samo njegovom snagom taj rod ostaje.

U Kristovu zapovijed da ljubimo jedni druge stavljamo: i večerašnje slavlje, i svoju molitvu, i svoje ograničenosti, i svoja malodušja, i svoja čuđenja s pitanjem: *Zašto su srca ljudi tako tvrda za istinu i za nove početke.* Ako nemamo ljubavi, Krist neće biti vidljiv, a ako njega prekrijemo, prepušteni smo sebi pa je i molitva isprazna.

Tako naš odnos prema zapovijedima želimo pročistiti ljubavlju; svoj poziv služenjem; svoje služenje prijateljevanjem; svoje učinke izabranošću i svoj spomen vječnošću, moleći da se Gospodin spomene i nas i naših preminulih.

3. Znamo da nije moguće nešto pročistiti tako da se jednostavno izbriše; da bi se ponovno započelo, nije dovoljno nešto jednostavno prepustiti zaboravu; znamo da nije moguće oblikovati neki 'sasvim čist spomen', jer takav ne postoji. Pa ipak, postojali su takvi pokušaji u prošlosti, a još su učestaliji u sadašnjosti.

Što se nekada u starome Rimu provodilo pod imenom '*damnatio memoriae*' i sa sadržajem koji je značio 'osuđenost nekoga na zaborav' danas je lako prepoznati u obilježjima 'kulture brisanja', raširene i prepoznatljivije pod imenom na engleskome – *cancel culture*.

Odražaj i nove oblike toga procesa koji je nekada bio rijedak, danas snagom društvenih medija susrećemo gotovo svakodnevno, a što je vidljivo po tome da netko tko je dugo istican kao poželjan i vrijedan odjedanput postane nepoželjan i nevidljiv, prezren i nedostojan.

Gledajući šire vremenske okvire, zapravo nema razdoblja u povijesti u kojemu se nije pokušalo ovladati prošlošću uklanjajući sve što uznemiruje ili proturječi željenoj sadašnjosti.

Tako su uklanjani prikazi i likovi ponajprije vladara i nositelja određenih događaja; sa spomenika su brisana imena; micani su i sami spomenici, ali su najstrašniji oblici *kulture brisanja* nedvojbeno: ubijanja bez suđenja i obrazloženja, pokapanja tijela bez obreda i bez obilježavanja mjesta ili pak uništavanje grobova i grobljâ. Pritom valja napomenuti da je i postavljanje spomenika utemeljenih na neistini vrlo moćan oblik provođenja nasilja.

4. No, bilo koji pokušaj brisanja ostavlja makar slabašan trag; možda samo sjenu i naizgled prazninu koja govori više od bilo kojega natpisa i zapisa. Naime, postoje tragovi u srcima ljudi. Ljubav je, ne ideologija i koristoljublje, najmoćniji spomen i neuništiv spomenik koji ima obnoviteljsku snagu.

Nakon partizanskoga komunističkog divljanja Zagrebom ostala su pojedinačna sjećanja koja su se i pod prijetnjama i strahovladom totalitarizma skupljala u zajednički, veći ili manji spomen, počevši od obiteljskih šaputanja i molitava, do oblikovanja pisanih svjedočanstava, najčešće daleko do domovine.

Preživljeno je postalo zaživljeno, a ono nas poučava da je važno čuvati spomen i ne podcijeniti njegovu snagu koja često uznemiruje i uvijek traži istinu da bi bila plodonosna i dovela do smiraja.

Umjesto nemira i razaranja, umjesto 'čišćenja pamćenja', u društvu nam je puno potrebnije *pročišćenje spomenom*. Ono je nužno pojedincima, ali pojedinci ga ne mogu ostvariti. Spomen, to zajedničko sjećanje i pamćenje usidreno u istini o svijetu i čovjeku, oplemenjeno pogledom u dubinu postojanja i prema vječnosti, donosi mir, izgrađuje odnose među ljudima i objavljuje buduće.

5. Braćo i sestre, još smo se jednu godinu uvjerali da, osim što teret cijeloga naroda nisu htjele skinuti vlasti u prošlim hrvatskim desetljećima, to ne žele ni sadašnje. Jer, svatko tko je imalo upućen zna da takva pitanja, uz svu nužnu osjetljivost i svijest o slojevitosti, ako je zbilja vodilja istina i dobro, mogu biti brzo riješena, osobito s pomoću današnjih tehničkih, ali i društvenih mogućnosti. S tugom moramo i ove godine reći da te volje nema.

To što se s vremena na vrijeme medijski istakne poneko, najčešće već ranije poznato grobište, bez jasnoće govora o počiniteljima samo je dio procesa *damnationis memoriae* ili 'kulture brisanja'.

S ovoga mjesta u Maksimiru dužni smo ponoviti da u Zagrebu i na obroncima Zagrebačke gore, a nije drugačije ni u drugim krajevima naše domovine, postoji toliko mjesta na kojima su ubijani i ostavljani ljudi da bi se ta stratifikacija mogla zvati 'partizanskim slojem', prepoznatljivim po ljudskim kostima s tragovima nasilja, nerijetko 'ukrašenih potpisima' od žice kojom su ljudi vezani. I nakon svega kao da se ne zna i ne može saznati tko je to učinio, tko su ubijeni, tko je oteo njihovu imovinu i zlostavljao članove obitelji i nakon jezivih zločina.

6. Običava se reći da ne treba spominjati zločince pri spomenu određenih događaja, pa čak ni onih koji imaju važnost i značenje za širu zajednicu.

Razlog da se počinitelje zločina ne spominje navodno bi bila opasnost da se u središte umjesto žrtava stave zločinci, a umjesto dobra – zlo. Međutim, dobro znamo, osobito kada su zahvaćeni cijeli narodi ili veće skupine ljudi, da je u spomenu jedna od temeljnih sastavnica prepoznavanje i imenovanje počinitelja zločina. Takav pristup ne da ne umanjuje središnjost žrtve nego joj žrtvi daje veću važnost i dubinu.

Osim toga, identificiranje odgovornih za zločine sprječava stvaranje zabluda, širenje nejasnoća, pretvaranje laži u 'istinu'. Imenovanje zločinaca osvjetljava ne samo njihove osobnosti nego – još više - i osobnosti samih žrtava; daje jasniji uvid u motive, uzroke i ciljeve nasilnikā pretvarajući puke brojeve žrtava i poigravanje njima u imena, čime se smanjuje ravnodušnost i nemar.

Znati tko su progonitelji i progonjeni, sa svim njihovim životnim dramama neizostavno je u odgajanju za smisao povijesti, za bolje razumijevanje i za suočavanje s otajstvom zla da bi se lakše preduhitriilo slične događaje, posebice one koji izrastaju iz dugo pripremanoga ideološkog sjemena.

Uostalom, Sveto pismo itekako jasno pokazuje isticanje vrijednosti: žrtve, obrane života, svjedočanstva istine, nužnosti težnje za pravednošću, traženje putova pomirenja i ozdravljenja, ali ne prešućuje počinitelje zločina od Kaina do Heroda i Pilata.

7. Umjesto da se pronalaze kojekakvi izgovori za politički nedostatak htijenja da progovori istina glede pitanja iz prošlosti koja su uteg našem narodu i državi, treba učiniti sve što danas možemo učiniti da se vrate imena i osobnosti žrtvama te imenuju počinitelji zločina.

Oni koji to snagom povjerene im vlasti ne čine i djelima ne pokazuju da to žele učiniti, bez obzira kakvim se domoljubima i kršćanima prikazivali, kočničari su i razarači hrvatske radosti.

Osim toga, nema smisla da se netko zove kršćanskim imenom i da se prigodomice predstavlja pripadnikom Katoličke Crkve, ako drugima – koji su poniženi u svome dostojanstvu – ne želi vratiti čak ni ime. To nije dostojno ljudskosti, a kamoli kršćanstva!

Bolno mi je slušati ljude koji, bez ikakvih osobnih interesa, već pomireni s time da našem društvu nije stalo do istine o prošlosti, štoviše, da se promiču posljedice zločina i sami zločinci, razočarani govore, kao što mi je to nedavno rekao stariji gospodin, hrvatski branitelj, da je Hrvatska velikim dijelom i dalje „partizanska i komunistička Hrvatska“.

8. No, mi, sa svim svojim slabostima, jesmo kršćani katolici i znamo komu smo povjerovali i u koga se pouzdajemo. U vrijeme kada se počeo rabiti pojam *osuđenosti na zaborav* važna je bila besmrtnost i vječnost. U vremenima partizanskoga nasilja u Zagrebu promican je materijalizam, sirov, grub i nasilan.

Budimo svjesni da u dnu suvremenih hrvatskih poteškoća također leži materijalizam. On je ostao živjeti u plodovima nepoštenja, gramzivosti, ponižavanja drugih. Ostala je živjeti ista želja za nadziranjem spomena, doduše u novome ruhu, ali opet s polazištem u materijalizmu.

Zbog toga je neobično da ljudi koji kažu da ne vjeruju u vječnost na grobove i pred spomenike donose cvijeće i pale svijeće. Čemu to; kakvoga to ima smisla?

Odgovor znamo: Očito da je čežnja koju je Bog usadio u svakoga čovjeka takva da traži poveznicu, a da ljudi namjerno guše savjest, otupljuju pameti i proturječe samima sebi.

Braćo i sestre, mi računamo s vječnošću. Ona za nas nije odvojena od sadašnjosti. Zahvaljujemo, stoga, za ljude koji ljepotu vječnosti svjedoče i danas zauzimajući se da ljubav donese roda i da taj rod ostane. Na to smo i mi pozvani, trajno otkrivajući radi čega je Gospodin izabrao nas.

Amen.